

НАПРЯМ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-295-4-22>

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ РЕКРЕАЦІЙНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ: СТУНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ

Гюлтекін Оксана Олександрівна
*аспірант кафедри земельного кадастру
Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

Інституціональне середовище рекреаційного лісокористування являє собою комплекс інститутів-правил та інститутів-організацій, котрі забезпечують господарське освоєння рекреаційного потенціалу лісів і подальшу його комерціалізацію через різноманітні форми ринкових товарно-грошових відносин. Традиційні інститути-правила рекреаційної діяльності не завжди доцільно імплементувати у сферу рекреаційного лісокористування, оскільки вони не враховують значний комплекс особливостей господарського освоєння рекреаційного потенціалу лісів. Більше того, виходячи з того, що основними суб'єктами рекреаційного лісокористування виступають постійні лісокористувачі, котрі користуються лісоресурсними активами, як правило, державної власності, доцільним є формування набору інститутів-правил, котрі дадуть змогу суб'єктам лісогосподарського підприємництва формувати і просувати на ринок рекреаційних послуг продукт, отриманий на основі використання корисних властивостей лісів.

Комплекс сучасних інститутів-правил рекреаційного лісокористування спрямований на те, щоб сформувати у лісівників та інших суб'єктів лісогосподарського підприємництва такі світоглядні орієнтації, котрі передбачатимуть більш ефективне використання екосистемних послуг лісів замість першочергового освоєння найбільш ліквідної деревної складової лісового фонду. Такі світоглядні орієнтації передбачатимуть перманентне відтворення усіх складових лісоресурсного потенціалу, зокрема на самозаліснених сільськогосподарських землях, для нарощення природно-ресурсного потенціалу рекреаційного лісокористування, що дасть змогу кардинально переглянути традиційні методи ведення лісового господарства і переорієнтувати його з ресурсної спрямованості на багатофункціональне використання сировинної та несировинної складових лісових біогеоценозів.

Фактично таким чином буде формуватися перевіреним передовою іноземною практикою формат комплексного використання лісоресурсного потенціалу з максимізацією форм комерціалізації залучення у відтворювальний процес корисних властивостей лісів, в першу чергу їх рекреаційної цінності. Більше того, рекреаційне лісівництво за таких умов стає магістральним елементом лісогосподарського підприємництва в цілому, оскільки функціонування мережі об'єктів лісової рекреаційної інфраструктури також підтягуватиме процеси розширеного відтворення побічного лісокористування, рибальства та мисливства.

Формальне та неформальне умонтування в систему лісівничих відносин інститутів-правил рекреаційного лісокористування також сформує модернізовані системи наближеного до природи та соціального лісівництва. Наближене до природи лісівництво являє собою комплекс заходів з лісовідновлення, лісовідтворення, охорони та захисту лісів і передбачає максимізацію примноження складових лісового біорізноманіття. Якраз заходи рекреаційного лісівництва мають доповнюватися запровадженням системи вибіркового рубок, переформуванням одновікових деревостанів у різновікові, забезпеченням безперервного відтворення лісової рослинності та лісового біорізноманіття в цілому.

Суб'єкти рекреаційного лісокористування з метою запровадження сучасних систем наближеного до природи лісівництва мають здійснювати заходи по лісовідновленню в місцях проведення суцільних рубок через природне поновлення лісових насаджень, а також створення високопродуктивних швидкорослих насаджень. Розширення масштабів рекреаційного лісокористування через спорудження мережі суб'єктів лісової рекреаційної інфраструктури частково дозволить оптимізувати породний склад насаджень, прискорити заліснення малопродуктивних сільськогосподарських угідь, упорядкувати полезахисні і схилоукріплювальні лісопосадки, створити водоохоронні ліси.

Необхідним є також формування комплексу інститутів-організацій, котрі забезпечуватимуть сприяння просуванню продуктів рекреаційного лісокористування на ринок рекреаційних послуг, зокрема надаватимуть консультаційні послуги стовно специфікації видів лісогосподарської діяльності, яка пов'язана з організацією туристично-рекреаційної діяльності на території лісових біогеоценозів. Такими інститутами-організаціями виступають, зокрема, органи місцевого самоврядування, муніципальні підприємства, котрі функціонують на основі використання комунального майна, а також інститути дорадницької діяльності. Органи місцевого самоврядування в умовах поглиблення децентралізації влади отримали додатковий перелік повноважень, зокрема в частині користування землями комунальної власності і зміни їх цільового призначення, що створює нові можливості для розширення ареалу здійснення рекреаційного лісокористування. Водночас інститути

дорадництва мають доносити увесь необхідний спектр інформації до власників та користувачів лісових угідь щодо можливостей налагодження рекреаційного лісокористування, зокрема через спорудження мережі суб'єктів лісової рекреаційної інфраструктури.

Водночас поєднання зусиль щодо формування інститутів-правил та інститутів-організацій здійснення рекреаційного лісокористування має відбуватися по відношенню до суб'єктів лісогосподарського підприємництва (філій Державного підприємства «Ліси України» та комунальних лісових господарств), щоб зробити їх повноцінними суб'єктами ринку рекреаційних послуг, а це у підсумку дасть змогу підвищити ефективність виробничо-господарської діяльності цих суб'єктів в цілому.

Належне підґрунтя для формування повноцінних інститутів-правил та інститутів-організацій вже сформовано у зв'язку зі схваленням Державної стратегії управління лісами до 2035 року [1], де рекреаційна діяльність визначена як пріоритет в системі управління лісовим господарством з огляду на наявні ендегенні та екзогенні ризики розвитку національного господарства, існуючий рівень розвитку мережі об'єктів лісогосподарської інфраструктури та структуру лісоресурсного потенціалу країни, а також здатність лісових біогеоценозів продукувати екосистемні послуги.

Враховуючи те, що певна частина земель лісового фонду відноситься до земель природно-заповідного фонду, складовою інституціонального середовища рекреаційного лісокористування виступає Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України [2], де визначено базові складові організації рекреаційної діяльності, умови укладання договору про рекреаційну діяльність, основні напрями і види рекреаційної діяльності в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, які частково можна використати при регламентації рекреаційної діяльності на базі лісових господарств.

Однак незважаючи на критично необхідні інституціональні підвалини здійснення рекреаційного лісокористування, які регламентуються вказаними вище нормативно-правовими актами, повноцінна розбудова мережі об'єктів лісової рекреаційної інфраструктури стане можливою при умові розроблення спеціального Положення про рекреаційну діяльність у лісах України.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року» від 29 грудня 2021 р. № 1777-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text>.

2. Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України «Про затвердження Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України». 12 вересня 2022 р. за № 1043/38379. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/re38379?an=1>.